

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ, 24. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 28

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ВАСАНТАСЕНА.

„Васантасена“, или „Мричакатика“ (земљана колица) зове се драма, коју је написао индијски краљ Чудрака пре једно две хиљаде година.

У тој драми, која се по грађи и обради својој највише примакла модерној драми, народ се диже против краља свога Палаке и прогони га, а уздиже на престо простога пастира.

Та појава надмашује и модерне појмове наше о демократији.

Веома је природно, да је крути теократизам брамански морао изазвати такву необуздану демократију.

Јунак је драми Чарудата, прави, персификовани алtruизам.

У песништву индијском појављује се тај алtruизам у овом лепом облику:

„Сунце и без молбе бојом цвеће краси,
Без молбе му месец росом жеђ угаси;
Без молбе се киша на усеве слива,
Добар човек сваког без молбе дарива.“

Свака индијска драма, ако се и разликује, по садржини и по облику, једна од друге, ипак има свака од њих нечега заједничкога, а то је: размерну грађу, јасну експозицију, веран пртеж карактера, дубок поглед у природу људску, живахан осећај природне лепоте, необично углађен израз, а поврх свега ону пријатну смесу трагичнога и комичнога у дијалогу, што нас тако очарава у Шекспировим драмама.

Као што су у Шекспировим драмама шаљивчине типичне особе: тако се у свакој идеално заснованој индијској драми дивно истиче такозвани Видушака, Браманац, својим материјалистичким погледима на живот и свет.

То је и навело А. В. Шлегла, да нагласи сличност индијске драме са Шекспировим драмама.

Чудракина драма „Васантасена“ ставила је ту сличност изнад сваке сумње, јер покушаји, да се пресади на модерну позорницу, довољан су доказ, колико је та драма по садржини својој приступачна хришћанској духу, а по облику и модерном укусу.

Згодне ситуације и класични хумор у „Васантасени“ као да су потекли из пера албионскога песника.

Техника је у „Васантасени“ за оно старо, прастаро време за чудо коректна.

Све се ту врзе око саме радње, а ретко ће се наћи по која епизода, која не иде на саму ствар.

Тога су се песници жарке Индије држали, као да су већ онда знали Аристотелову појетику.

„Васантасена“ много нас сећа на Шекспирову комедију „Много вике ни за што“, нарочито онај прекрасни дијалог између Браманца Мајтреје и Васантасенине ропкиње Манданике.

Сва тенденција тога боцкања и доскачивања, сва духовитост тога разговора живо те сећа на Бенедикта и Беатричу.

Па и драстични Санстанака прави је Дон Хуан. Па и завера против Хероне, привидно мртве, па на послетку и сретан свршетак, кад оно јунак, у Шекспира Клаудија а у Чудраке Чарудата, излази оправдан. Све то сећа те на Шекспирову комедију: „Много вике ни за што“.

Проучавањем и приказивањем старе индијске драме снажи се у нама усахнули идеализам, који је данашњој драмској производњи толико потребан.

Без идеалисања нема ни драмска уметност своје трајне вредности. „Драматик мора да идеалише карактере из реалнога света, не само зарад уметничке потребе, него и с тога, што је задатак уметничкој драми у основи идеалан. С тога за драму и нема тако зване школе. Она је излив пинчеве индивидуалности и ако је попикла из уметничке душе Чудраке или Шекспира, она је створена за све народе и за све векове.“

Тако веле критичари о Шекспировим творевинама. Чудракину „Мричакатику“ (Васантасену) оценио је Клајн у својој „Историји драме“ овако: „Васантасена је *monumentum aene regennius*“ (споменик трајнији од туче). Престоли и државе постаће рушевине, али Чудракина „Васантасена“ стојаће као станац-камен за вечита времена“.

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Задужбина цара Лазара“. Слика из српске прошлости у 3 раздела, с песмама, по народној песми „Зидање Раванице“, написао Мил. П. Шапчанин, музика од Х. Дубека.)

Гледајући у очи великој погибији, која им се с истока спрема, одлучује кнез Лазар и српска господа, да се ишто боље припреме за неизбежну борбу. Али да Турцима скрену пажњу с великих војничких припрема, предлаже Југ Богдан, који је иначе из војничких обзира за штедњу, кнезу Лазару, да се угледа на пример Немањића и сагради задужбине, које би ојачале моралну снагу народу, а њега прославиле. Из религиозних и државних побуда прима кнез предлог. Саградиће Раваницу. Темељ ће извести од олова, платна од мрамора, покриће је сребром и жеженим златом, и најчувенији зограф атонски украсиће иконостас бисером и драгим камењем из ризница Лазаревих. Милош Обилић приговара, позивајући се на задужбине Немањића. Из олова ће Турци салити убојни материјал, којим ће бити народ српски, а златом и бисером окитиће каде и оружје. Предлаже, да се црква сагради од мрамора и камена, па ће и далеко потомство јопи опомињати на славу отца. Усвојивши предлог Милошев, повери цар градњу Раду Неимару, а надзор Југу и његовим синовима, који будући себични, закидише сараорима надницу и храну, и увредише и самог Рада Неимара. Они буду доведени пред неумитан суд Лазарев, али их спасе Живко Хомољац, који доводи неког пустињака богумила, који је Југовиће бојаги завео говорећи, да је свако место црква, у којој се може Богу молити. Цар

опрашта Југовићима, а напослетку и пустињак угледавши небесну лепоту цркве, обраћа се у православну веру.

То је предмет комада, који се по својој обradi не може свести ни под једну врсту драматске књижевности. Комад нема ни јединства главне личности, око ког се врти цела радња, а нема ни праве драмске радње. То је знао и сам писац, па га је и назвао историјском сликом. Велика погрешка пишчева је, што се држао верно народне песме, а овамо је ипак хтео, да онравда Југовиће од себичњаштва улогом богумилског пустињака и Живка Хомољаца. По мом мишљењу то није било потребно, јер се поступању Југовића налази разлог већ у речима Југовим, да треба градити, ал' и штедити благо за неизбежну борбу с Турцима. Само би онда ваљало то место јаче истаћи. Улога пак Живка Хомољаца силом је уметнута и то се осећа. Само великим идејом борбе с Турцима дало би се онравдати поступање Југовића. И улога пустињакова отиала би, јер богумили нису у то доба играли у српској држави скоро никакву улогу. Писац је могао социјалне и културне прилике и друже изнети. Иначе је комад доста веран историјским приликама, осим улоге Југа и Милоша, којима није историјски зајемчено оно место, које имају у народним песмама. Двор, властеоско одело приказано је онако, како се замишља да је било на владајачким дворовима тога доба.

Но и ако комад нема драмске вредности, има за то велику васпитну вредност, и тим је условљен његов онстанак на српској позорници. Има неколико момената ванредно

лених, који заиста могу деловати васпитно на децу. Особито се истиче она слика, где царица везе са својим кћерима и дворкињама завесе и свете утвари за Раваницу. Та слика је историјски верна и подсећа на призор, сачуван у споменицима, који затичу посланици византијски на двору краља Уроша I. А ко се не сећа калуђерице Јефимије, удовице деспота Угњеше, која је извезла покров Лазарев.

И приказивање у целини испало је на опће задовољство. Особито се истклага г. Лукића креација кнеза Лазара, г. Ружића Југ-Богдана и г. Добриновића креација игумана Кир-Арсенија. Он је и ванредно лепо певао. И остали су добро играли, само је целину кварио млачи глас старца патријарха Јефрема, и неугодан глас (не кажем: игра) Рада Неимара, који је иначе историјска особа, па се и спомиње у споменицима као „протомајстор Раде Боројевић.“ Иначе је игра глумаца заједно с песмом и музиком у целини прекрасно успела, те је и многобројна присутна младеж, деца средњих и основних школа, давала бурна израза свом допадању, и ако је првима то забрањено. Још нешто. Управа је била тако сусретљива према нашој младежи, те је тог дана снизила цене, а књижара браће М. Поповића одштампала је у више хиљада примерака Позоришни Лист за ту представу, у ком је био комад протумачен, па је раздала ђацима, који су дошли били на представу „Задужбине цара Лазара.“

— р —

ПОЗОРИШТЕ.

(**Емил Пол.**) Тад знаменити писац позоришних игара немачких приредио је за немачку позорницу инђијску драму „Васантасену“, која се данас даје у нашем народном позоришту и која је свуда досад постигла сјајан успех. Пол је рођен 7. јуна 1824. у Кенигсбергу. 1870. примио је управу варошког позоришта у Бремену. Жена му је била сестра чувеног баритонисте Рајхмана. Написао је много позоришних дела, која се непрекидно дају на немачким позорницама. Најзначајнија су му дела: „Bruder Liederlich“, „Auf eigenen Füssen“, „Der Gold Onkel“, „Klein Geld“, „Der Jongleur“, „Eine leichte Person“, „Lucinde vom Theater“, „Die sieben Raben“, „Die Sterne wollen es“, „Unruhige Zeiten“, „Ludwig der Vierzehnte“. Пол је умро у 77. години живота свога у Емском купатилу.

РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(**Безмислене ноћи.**) Пре негде приказана је у „Уметничком Позоришту“ у Москви драма: „Безмислене ноћи“. Ту драму написао је Лав Толстој, млађи, син грофа Лава Николајевића Толстоја. Као што је познато, млади Толстој не слаже се са назорима оца свога о браку, и о узроцима зла на свету. Против очеве приповетке: „Крајџера соната“, написао је приповетку „Шопенов прелудијум“, у којој побија назоре оца свога о браку. Сада је опет у споменутој драми својој огледао, да опровергне пессимистичке назоре оца свога о уметности, о штампи, о штетном утецају пушчења.

Драма му није успела у уметничком погледу, али је публика појурила у позориште ради полемичке јој тенденције.

Млади Толстој је врстан приповедач. Он добро познаје живот простог народа и живот у салонима, те уме и један и други верно и занимљиво да прикаже у својим приповеткама. Написао је збирку приповедака за народ. Те приповетке радо се читају у Русији већ и с тога, што у њима заступа, брани и излаже са свим другим назоре о проблемима друштвеним него ли су они, што их приповеда женијални му отац.

(**Бесеменови.**) Тако се зове позоришни комад, који је недавно приказан у „Уметничком Позоришту“ у Москви. Писац је томе драмату Максим Горки, а тенденција му је, да покаже, како је увела, млача и немоћна савремена интелигенција руска, којој је Горки постао непријатељем од последњих ћачких покрета, у којима су учествовали како литерарни кругови тако и сама интелигенција. Комад је лено успео на позорници.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(**Ред позоришних представа.**)

У суботу, 24. новембра (7. децембра) први пут: „Васантасена“. Индијска драма у 5 чинова, од индијског краља Судраке, за позорницу прерадио Е. Пол.

У недељу, 25. новембра (8. децембра): „Милош Обилић“ или „Бој на Косову“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Јован Суботић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

18. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 11.

У Новом Саду, у суботу, 24. новембра (7. децембра) 1901.

— ПРВИ ПУТ: —

ВАСАНТАСЕНА.

Староиндијска драма у 5 чинова, од индијског краља Чудраке, за позорницу прерадио Е. Пол.

С немачког превео М. Р. Поповић. — Редитељ: Динић.

ОСОБЕ:

Чарудата, из касте брамана Спасић.
 Рохазена, његов синчић — Л. Бакаловић.
 Мајтреја, из касте брамана Динић.
 Санстанака, шурак краља Палаке Васиљевић.
 Аријака, млади настир, доц-
     није краљ — — — — Марковић.
 Васантасена, бајадера — — С. Бакаловићка.
 Манданика, њена робиња — З. Добриновићка.
 Илицар, доције будански
     калуђер — — — — Душановић.
 Дворанин у пратњи Санстана-
     накиној — — — — Ботић.
 Председник суда — — — — Николић.
 Први судија — — — — Илкић.
 Други судија — — — — Слуга.

Народ. Ратници. Градски стражари. Дворани и робови Санстанакини.
 Догађа се у Урманима, у Инђији, у првом веку пре Христа. Први чин: иза Чарудатине куће.
 — Други чин: пред Чарудатином кућом. — Трећи чин: у краљеву врту. — Четврти чин: у
     судници. — Пети чин: пред градом.

Вирака | заповедници град- Виловац.
 Чанданака | ских стражара Матејић.
 Матура, газда од коцкарнице Бакаловић.
 Коцкар — — — — Стефановић.
 Први | целат — — — * * *
 Други | — — — * * *
 Ставарака, слуга Санстанакин Слуга.
 Кумбалака, слуга Васантасенин Шикопарија.
 Ранданика, Чарудатина слу-
     жавка — — — — Л. Вујчићева.
 Први | грађанин — — — Стефановић.
 Други | — — — Илкић.
 Прва | жена из народа — Д. Николићка.
 Друга | — — — К. Виловчевица.
 Телал — — — — Стојановић.

У новом нарочито за овај комад зготовљеном оделу.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. Шуберт:
 „Ракасовићев марш“. — 2. Џимерт: „Мој завичај“. — 3. Бродил: „Српска серенада“. — 4.
 Сметана: „Продана невеста“. Секстет. — 5. Шебек: „Бугарска игра“.

У недељу, 25. новембра (8. децембра): „Милош Обилић или Вој на Косову“. Исто-
     ријска трагедија у 5 чинова, с певањем, од дра Јована Суботића.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а увече од 7 сата на каси.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.